

VINART
VINURI FINE ROMANESTI

Folkul ca manieră

De la ciună la mumă...

Cine se mai interesează, cine mai practică în zilele noastre tulburi de culori maneliste, muzica folk? Unde sunt cluburile de fani? A ajuns folkul ca vinul vechi, numai pentru cunoscători? Erau vremuri când folkul umplea stadioane, săli de sport. Chiar sub un fald numit impropriu „cenaclu”. Fiindcă noțiunea se referă la ceva mai restrâns, la ceva mai discret, mai puțin vizibil. Păunescu - pe care l-am ajutat în primele lui demersuri de întemeietor, de ctitor - a făcut totul la dimensiunile lui fizice. Gigantice.

Din așa-numitul Cenaclu început pe str. Slătineanu într-o săliță a unei case de cultură, condusă de un tânăr prieten de-al meu, care fusese coleg de facultate cu Poetul, într-o sală în care abia încăpeau pe scaune 50-60 de presoane, bruscamente Păunescu s-a aruncat la „sală mare”. Mai întâi, o sală din Covasna cu public mixt româno/maghiar, apoi teatrul Creangă, Sala Floreasca; apoi Sala Palatului și în cele din urmă Polivalenta, marile case de cultură din provincie, apoi... stadioanele. Inclusiv „Republica” din București, până la demolare... Da, cam asta e o parte din cv-ul meu pentru cei doi ani lucrați la „Flacăra”. De la km zero al cenaclului.

Azi, condiția folkului, existența sa ca manieră, e cu totul alta. Ba, a parcurs și momente de pericol letal. Căci, prin '90, „după...”, i se spunea, prin greșite sau exagerate asocieri, „ciuna roșie”. O urmă de adevăr era. O boală, o molimuță, o gripuță... Căci, ca să-și justifice excesele, să-și atingă oportunitățile personale, Păunescu mai dădea obol Partidului. Și „Cărmaciului destinului național”, cum îl numea el parcă și cu o undă de solemnă, obediență bășcălie. Auzi! „Cărmaciul Ceaușescu”! Da, erau patriotisme. Partinisme. Exagerate. Din câteva cântece fără de care nu se putea. Era filodorma. Chiria plătită partidului ca să te lase. Și, atenție, prieteni, eu nu justific. Nu explic. Expun!

Păi un Nicu Alifantis, de pildă, are vreo vină că din textul poetului Ion Nicolescu, *Trăiască Alma Mater*, s-a ajuns la Ceaușescu? Iar Nicu cânta din Bacovia, Stanca (Radu...), Nichita, Dimov. Desigur, mai erau cântece patriotice. De mare simțire. Scrise fără vreun imbold partinic de Eminescu, Goga, Coșbuc. Plus, mai ales, de Păunescu. Cu oarece imbold... Dar de aici până la „ciună” e o distanță. O mare exagerare.

Ce anume deosebește fundamental folkul de ieri de cel contemporan este textura. Folosirea textului. Și mai este atitudinea. Unghiul lui de abordare. Maniera. Căci textele, cândva în majoritate poeme de Păunescu, sunt azi poezie pură. Fără nicio direcție oportunistă. Fără vreun scop lucrativ. Folkul s-a legat indestructibil și sănătos de poezie. De cea adevărată. Sigur, nu e o regulă. E o realitate. Pot exista și texte minunate cu valoare de poeme... Dar acesta cred că e câștigul folkului contemporan: ligamentarea lui de Poezie. Am un exemplu. Suficient. Dinu Olărașu. Ar mai fi unul, poate mai discret. De ce, nu știm: Dan Vană. Dar Olărașu e vechi. Dintotdeauna. El e aproape de acei celebri americano-canadieni, cvasi-contemporani cu poezia „beat” și cu hedoniștii ei: Bob Dylan, Leonard Cohen. Poeți-poeți! Pe două vârfuli, două culmi... Să nu neglijăm nici folkul de Răsărit. Cu Vladimir Vâsoțki, Jeana Bicevskaia și, mai ales, poetul Bulat Okudjava la ruși, în Uresese...

Efectele clubbizării

Începui articolul cu interogația: pe cine mai interesează folkul? Răspuns: pe mulți. Dar nu atât de mulți câți erau pe vremuri. Și asta de când cu

„clubbizarea” muzicii de consum, partajarea ei pe gusturi, genuri, maniere. Căci, avem cluburi de pop, rock, hard, chiar și - în mod regretabil, dureros... - de manele. Acum, doar nume mari ca Joan Baez, Donovan, Leonard Cohen mai pot umple piețe, stadioane, Polivalenta sau Sala Palatului... Autohtonii se mulțumesc cu cluburile. Ori cu săli de spectacol deloc arhipline în mod curent. Mai ales în provincie. De istorie a rămas un club bucureștean desființat de un primar veros. Folk Club „Vali Sterian”, întemeiat chiar de Vali... Azi există cluburi la Constanța care promovează folkul. Din greu. Și vara și iarna. „Doors” există de ani buni. Mai este „Phoenix”. Ba, primul are varinate estivale. Extinse. La Costinești - „White Horse”. La Năvodari - „Doors Beach”. Brandul „Doors” aparține unui tânăr de 25 de ani, iubitor de folk, care a mai organizat, inițiat „Out of Doors Festival” anul trecut într-o mare parcare. Fiecare vară găzduiește în august și un festival folk în colaborare cu Uniunea Studenților din Romania pe terasa din Costinești a „White Horse”. Iată, folkul nu moare. Nu se predă.

Apoi, mai sunt și acele festivaluri specifice. Multe, estivale și nu numai. Iată, de pildă, la Siret, orașel de graniță cu Ucraina, există un festival, național, chiar internațional numit Folkever. Folk și poezie. Sigur, ne gândim la ineditul, pittișianul, penetrantul, botezat cu impertinență fonetică, „FolkYou”. Care e exclusiv dedicat muzicii. Poeziei, nu prea. Apoi, există deja consacrată, celebra tabără de folk și poezie de la Calafat. Care adună cam totul. O aglomerare de tip metropolitan de vedete naționale cu un promotor avizat, Dan Vană. Vin acolo de la Mircea Vintilă, Doru Stănculescu, Andrei Păunescu la tânărul poet și folkist Ioan Mateiciuc, grup Icarus, Emeric Imre. Apropo de el, de Mateiciuc, el e persoana cu care se confundă acel FolkEver de la Siret. El e cu Primăria. El e cu proiectul. El e cu cazarea. El, cu decontarea. El, cu scena. El, cu protocolul. Factotum... Ba, mai nou, Festivalul are o zi și la Cernăuți. Unde anul acesta a cântat și un folkist rus din Ucraina, Serghei Lebedi. Pe lângă o parte dintre invitații veniți de la Siret. Un început timid, dar... început. Căci, da, la FolkEver Siret a fost un regal! Două regaluri. Chiar trei. Cu cel de la Cernăuți.

Necesara scanare

Ca la o serbare națională oficială, am trecut în revistă trupele. Diviziile de folk. În cap cu corifeii. Le-am scanat până la ultimul... folkdat.

Dinu Olărașu. Poetul profund. Melancolic. Profund melancolic. Profundmelancolic.ro. Nicidecum profundmelancolic... Cu iubirile lui. Cu trăirile lui. Cu umorile lui. Sublim. Adulat deopotrivă de ambele sexe pentru stilul lui de poet/interpret colocvial. Singuratic. Discret, ușor, transparent ca un voal de mireasă. Nu forțez deloc dacă afirm: o Norah Jones carpatică avant-la-lettre...

Mircea Rusu. Artistul la maturitate. Cântă șoptit ca-n poemele respirat insinuant-cântate ale lui Cohen. Cântă răstit ca-n Nicu Vladimir, cine-l mai știe? - *Mână, Gheorghe, calu' tău.* Ori, în maniera inițială a lui Dylan... Cântă popular. Cântă poeme de clasic. Contemporani. Texte populare. Inedite. *Celui celuit.* „De-ale”... Pline de farmec lingvistic și înțelepciune. „*Numa' la bine, // preteni-s cu tine // Iară la rău, // Bunul Dumnezău.*” Are un repertoriu vast. Uluitor. Un clasic al folkului.

Ovidiu Scridon. Succes la Siret. Succes la Cernăuți. Ușor împietrit în mimica interpretării. Sfinx. Te face să deduci mesajul. Nu și-l divulgă deloc prin facies, ochi. Pare secretos. Misterios.

Conținutul textului însă îi divulgă vulnerabilitatea sentimentală. Lirică. Mai ales în mult-aplaudatele *Femeie* și *Mi-e dor*. Ultimul de o lirică profundă cu accente de stepă. Piese de rezistență.

Dan Vană. O mare revelație. Eternă, dacă nu forțez prea mult. Schimbător ca marea la culoare. Sau cerul de toamnă vântoasă. Repertoriu curcubeu. De toate culorile. Muzici. Muzici pentru copii. Muzici jucăușe. Ironice. Ludice. Dar, peste toate, mi-a plăcut partea aia medievală a lui. Cred că ar trebui să insiste p-acilea... Evocă, și poate face mai mult, acel memorabil *Om bun* al lui Dan Aldea. Ba, chiar amintește *Menuetul*. Scris și compus de subsemnatul, sub acoperirea *Bal în salonul oval*, tot sub pana danaldescă, pe care aș vrea să i-l încredințez...

Vasile Mardare. Sunt un semi-ignorant în ale folkului dacă eu l-am descoperit abia acum pe Vasile Mardare. Folkist adevărat. Voce extraordinară. Penetrantă. Putea să cânte rock. Un melanj de voci și stiluri evocând atmosfera cenaclistă din anii '80-'90. E o esență incredibilă din tot ce însemnă cântec. Melodie. Compoziție. Interpretare. Timbru vocal. Vers. Atmosferă. Manieră! E, parcă, o pastilă concentrată a istoriei Cenaclului. Mi se pare mai mult decât remarcabil. De la Hrușcă, Zărnescu, Gil Ioniță cetire - iată, numai voci virile, solide! - la versurile derutante total păunesciene ale lui Poclitaru... Nu e târziu să-l decopăr pe Mardare nici azi. Să am revelații decalate, tardive. Fabulos. Minunat. Căci, dacă Madare apărea mai devereme, „pre mulți ar fi popit...”

Cristian Buică. Alt creator exponențial cenaclu-păunescian. [Și rog a nu mi se lua depreciații ori, Doamne ferește!, peiorativ expresiile mele legate de Păunescu, nu!; ele sunt pur și simplu fără conotații malițioase. Ca atare.] Mare succes al lui Buică e *Chitanțele* pe un text de Ion Chichere. Poet impus atenției generale, pe bună dreptate, de pleiada folkistilor bănațeni contemporani. *Ochii ei*, piesă de un dramatism... incomod. Nu știi cum să-ți ascunzi lacrimile. Căci, atunci când Buică e dramatic, e profund. Născut parcă pentru acest registru sentimental. Mai ales cu vocea și ale ei rezonanțe.

Siretul FolkEver nu a însemnat numai recitalurile consacraților. Tocmai aici e meritul organizatroului **Ioan Mateiciuc**, poet și folkist totodată, deci un ins avizat și implicat în fenomen, de a divesifica și de a da șanse unui nou val.

Mihai Boicu, omul de sacrificiu, cel care a deschis festivalul, a relevat un timbru cu un vibrato precum cel al lui Donovan. Rar și ultraplăcut.

Icarus, trupă decentă de country cu instrumentiști surprinzător de buni, de excepție.

Vasile Calancea, original până la neaoș, ca prezență și ca stil.

Alexandra Andrei și Cosmin Vaman (Iași) - un cuplu îndrăgostit de bossa-nova...

Florentin Budea - o prezență permanentă a multor festivaluri, și el fascinat de atmosfera creată de songul Norei Jones. De o discreție soră cu peretele... Meditativ. Absenteist. Nostalgic. De un romantism sănătos/bolnăvicios, deprimant/calmant, terapeutic/contagios... pe slovele văcsuite de Radu Gyr ori Păunescu. Calitate. Înaltă.

Grup folk **Clasic** Baia Mare. Etno-folk. Aer maramureșan. Fără neaoșisme comerciale de impresionat turiștii americani. Simplu. Chiar foarte simplu. Fără zorzoane locale. Fără struț la pălărie... Calitate. Din gama Leșe...

(continuare în p. 13)

Ce anume deosebește fundamental folkul de ieri de cel contemporan este textura. Folosirea textului. Și mai este atitudinea. Unghiul lui de abordare. Maniera. Căci textele, cândva în majoritate poeme de Păunescu, sunt azi poezie pură. Fără nicio direcție oportunistă. Fără vreun scop lucrativ. Folkul s-a legat indestructibil și sănătos de poezie. De cea adevărată.

opinii

Mircea Bârsilă

Nichita Stănescu – Principiul imperfecțiunii artistice în „Lecția despre cub”

Volumul *Operele imperfecte* (1979) se deschide cu „Lecția despre cub” și se încheie, semnificativ, dacă se are în vedere ierarhia simbolică a figurilor geometrice, cu o altă artă poetică: „Lecția despre cerc”.

Ambele poezii sunt dependente de tema *necesarei imperfecțiuni* a operei de artă. Opțiunea pentru o asemenea estetică implică, inevitabil, *efortul constructiv* („Se ia o bucată de piatră,/ se cioplește cu o daltă de sânge”), *obligația măiestriei artistice* („se lustruiește cu ochiul lui Homer,/se răzuiește cu raze,/până cubul devine perfect”) și, implicit, *iluzia perfecțiunii* „care declanșează actul creator”(Daniel Dimitriu, *Nichita Stănescu. Geneza poemului*, Editura Universității „Al.I. Cuza”, Iași, 1997, p. 110).

Urmează, în succesiunea etapelor pe care le presupune actul poetic, starea de *euforie auctorială* în fața noului obiect estetic adus pe lume: „După aceea se sărută de nenumărate ori cubul/cu gura ta, cu gura altora/și mai ales cu gura infantei”.

Statutul infantei, ale cărei atribute – puritatea sufletească și castitatea – se opun atributelor „imperfecte” ale femeii „genitrix” (zămislitoare), „contaminează”, desigur, obiectul, coferindu-i trăsături ce vizează împlinirea idealității sale estetice.

Ultima treaptă a procesului creator o constituie *refuzul* imprevizibil al *perfecțiunii* sterile a „produsului” care nu mai amintește prin nimic de momentul cioplierii sale cu o *daltă de sânge*, adică de chinurile auctoriale și, totodată, și cele ale operei pe durata „facerii” sale: „După aceea se ia un ciocan/și brusc se sfărâmă un colț de-al cubului”. Gestul „autorului” care își mutilează opera (obiectul estetic) este doar în aparență gratuit, paradoxal. Știrbirea plenitudinii geometrice a obiectului estetic sau, altfel spus, *macularea* perfecțiunii sale, îi conferă o *strălucire tragică*, specifică esteticii baroce sau de sorginte barocă și, mai ales, o necesară vitalitate. Cu alte cuvinte, mutilarea formală a obiectului îl „vindecă” de „platitudinea” proprie oricărei capodopere și îl salvează, pe de altă parte, de luxul idealității moarte a lucrurilor perfecte.

Intervenția „corectivă” asupra *forme* fiind, simultan, și o intervenție asupra *substanțialității* se soldează, din punct de vedere estetic, cu o firească punere în acord a „interiorității” obiectului artistic cu „exterioritatea” sa. În consecință, actul mutilării echivalează cu un *transfer de suferință* sau chiar cu o *altoire*: „beteșugul” autorului fiind altoiul, iar substanțialitatea operei – portaltoiul. Sub acest aspect, mesajul „Lecției despre cub” confirmă „poziția teoretică” a lui Nichita Stănescu despre raportul *autor-operă*: „în cazul poetului, omul și opera sunt totuna, biografia lui fiind opera” (Nichita Stănescu însoțit de Aurelian Titu Dumitrescu, *Antimetafizica*, Editura *Cartea Românească*, București, 1985, p.266).

Prin „betegirea” obiectului estetic, se procedează, așadar, la prelungirea experienței personale, aceea a mutilării (a rupturii existențiale), în propria operă, care trebuie să-l reprezinte, așa cum „victima” îl reprezintă, în anumite contexte rituale, pe sacrificator.

„Paradoxalul” gest deconstructiv este generat, în altă ordine de idei, de o psihologie auctorială care incumbă revolta împotriva convențiilor – în genere – și regulilor știute ale jocului, iar pe de alta, de așa-numita „psihologie a cadoului”. Ca formă de comunicare, între cel care oferă și cel care primește, instituită de regula obligatorie a generozității și a facultății de a *renunța*, actul dăruirii are valențe sacrificiale, în sensul că a

dăru înseamnă a aduce unei existențe străine ceva din tine însuși. Darul este destinat să stabilească și să consolideze o legătură foarte strânsă – uneori, chiar de supunere – între cele două părți (vezi Marcel Mauss, *Eseu despre dar*, Editura *Polirom*, Iași, 1997).

În „Lecția despre cub”, „darul” autorului plasează obiectul estetic pe orbita *infirmității* (termen polisemantic – bolnav, suferind, mutilat, olog, șchiop, orb etc). În varianta ei *inițiativă*, infirmitatea era semnul unei situații spirituale de excepție în existență, al unei participări cu accente tragice la miracolul lumii, după modelul mitic ilustrat de Hephaistos, Dionysos sau Oedip..

Textul poeziei „Lecția despre cub” este ambiguu, în mod voluntar, în ceea ce privește așteptata reacție a receptorilor stărnită de „defectul” obiectului contemplat: „Toți, dar absolut toți zice-vor:/ - Ce cub perfect ar fi fost acesta,/de n-ar fi avut un colț sfărâmat!”.

Este ușor de sesizat ironia autorului față de implicarea optică a celor ce regretă *pierderea perfecțiunii formale* a obiectului estetic (obținut prin cioplieră „cu o daltă de sânge”!), fără a înțelege că personalitatea (împlinirea estetică) a sa constă tocmai în „ofertele” infirmității, ca semne ale propriei suferințe interioare și, totodată, și ale autorului care i-a dat viață. În al doilea rând, atitudinea receptorilor, așa cum și-o imaginează, la modul grav, poetul, ar trebui să se concretizeze în implicarea acestora în refacerea (reconstruirea/reconstituirea) „întregului”, demers care echivalează, în plan mitic, cu îndoliata căutare a fragmentelor (fragmentului) lui Osiris.

În viziunea lui Nichita Stănescu, imperfecțiunea operei este expresia *efervescentei* existențiale a mesajului, o consecință a indispensabilității ei vitalității și o marcă a relației sale cu autorul al cărui efort, conform înțelesului pe care-l are cuvântul „poiesis”, nu înseamnă „facere” în sensul de efectuare, ci „în-ființare”: punere în ființă.

„Pledoaria” lui Nichita Stănescu în această „ars poetica” pentru *tensiunea vitală* care *organicizează* geometria se circumscrie, în linii mari, opțiunii baroce pentru o artă gândită sub specia *organicului și a proceselor vitale*. În acest sens, se poate afirma că principiul imperfecțiunii artistice este dependent, în mod justificat, de aversiunea față de perfecțiunea formală care „devoră” ceea ce ar trebui să fortifice.

Transformarea „viului” (a pre-artistului) în element estetic, prin mijlocirea *forme*, a stilizării, îl ascunde sub strălucirea perfecțiunii confecționate cu măiestrie. În schimb, prin „mutilare”, obiectul estetic va revela, direct sau alegoric, acel altceva care face să palpate, viu, conținutul. Așadar, „rana” cubului anulează distanța dintre *esteticul și „viul”* obiectului artistic a cărui formă (perfectă) are statutul de „pat al lui Procust” în relația ei cu propria substanță.

Opțiunea pentru o poezie în care „palpită via conținutul” este expresia împotrivrării față de tendința estetică al cărei sens constă în *emanciparea forme* în dependența ei de felurite procedee tehnice convenționale și care subminează raportul operei cu propriul „interior” și implicit și cu *suferința autorului* pe durata actului de creație. În principiu, „semnul victimal” ajută opera „să se piardă pentru a se regăsi”, expunându-se, în scopul acesta, la pericolul eșecului total.

Această artă poetică centrată pe ideea implicării *voluntare* a creatorului în zămislirea operei de artă „contrazice” mesajul poeziei „*Nod 28*”, în care motivul *daimonului* este utilizat

pentru descrierea tulburătorului act de creație în stare de de transă, de posesiune. În asemenea clipe, trupul devine „gazda” misterioasei făpturi a cărei devastatoare prezență dereglează firescul statut existențial al poetului, instituind o stare de criză maximă la nivelul ambelor planuri ale ființei, cel fizic și cel spiritual: „Daimonul meu vine de departe/în gazada făpturii mele,/eu știu când vine căci mă izbește/cu ploi de stele,/îmi umflă gleznele, țitioarele mersului,/îmi pâlpaie inima ca pe o flacără,/îmi usucă limba ca pe un deșert sălbatic/pe care numai leul din leoaică se adapă,/îmi spulberă ochii ca pe două spurcăciuni ale vederii,/se șterge cu spâncenele mele,/își pune el cuvântul lui în creierul meu,/albindu-l cum cerul le-a albit pe stele”.

Poezia, adusă de rudrianica (însăpământătoarea) făptură imaginară, este rodul unei stări de „posesiune”, al unui entuziasm involuntar și care-i zguduie, până în cele mai adânci străfunduri, ființa. „Vizita” este scurtă, iar enigmaticul „musafir” - care provoacă o insuportabilă criză susținută, textual, de verbele „mă izbește”, „îmi umflă”, „îmi usucă”, „îmi spulberă” și de seria comparațiilor („îmi pâlpaie inima ca o flacără”, „îmi usucă limba ca pe un deșert sălbatic”, „îmi spulberă ochii ca pe două spurcăciuni ale vederii”) - uită să spună de ce a venit, lăsând ca amintire, în creierul poetului, al „gazdei”, doar versul poleit cu aur („cuvântul aurit): „se șterge el cu spâncenele mele,/își pune el cuvântul lui în creierul meu,/ albindu-l cum cerul le-a albit pe stele/și uită să spună de ce a venit/și pleacă mai falnic decât tot universul/și mie îmi lasă ca amintire doar versul/și cuvântul aurit/și se duce și mă lasă/și de mine nici că-i pasă;/de mine care-i care-i sunt casă,/bărbat țeapăn și zâmbit.”

Amintirea (*urma*) ciudatei și vijelioasei vizite este însuși versul „aurit”, adică versul inspirat, revelat, ce cuprinde adevărul în enigma sa: adevărul pe care daimonul i-l arată pentru a-l ascunde (acesta este, în fond, și rostul poeziei!).

„*Nod 28*” este un text construit pe tema – romantică – a caracterului demonic al actului poetic și, respectiv, a poetului (de geniu), care creează, la fel ca șamanii sau ca poeții arhaici, în stare de *transă*. O stare pe cât de spontană și de imprevizibilă, pe atât de dramatică, asumată ca o întâlnire cu daimonul sau, altfel spus, ca o înfrângere fără drept de apel a conștientului de către primejdioasele și obscurele forțe stihiale ale inconștientului. Suferința, perplexitatea și ulterioara stare de vid lăuntric sunt aspecte constitutive ale magice transformări a energiei demonice într-o creație pozitivă, „binefecătoare”, solară, (aurită). Vederea „musafirului” generează o reacție ambivalentă, așa cum este însăși sacra prezență daimonică, o reacție în care fascinația se împletește cu perplexitatea și frica: „tremendum”, „horror sacrum”.

„Versul aurit”, adică versul inspirat, suflat, este, de fapt, un vers *repetat* (cum bine remarca Jacques Derrida, în *Scritura și diferența*, Editura *Univers*, București, 1998, p. 252). Un vers pe care beneficiarul inspirației (hazardului) îl preia, spre a-l rosti, după ce a fost gândit și rostit de instanța supranaturală care i l-a făcut cadou, într-o clipă de criză sau de generozitate.

Plecând de la un motivul daimonului și de la o temă vetustă, aceea a poeziei inspirate, Nichita Stănescu a realizat un text „uimitor” – „*Nod 28*” – în care descrierea stării de revelație poetică dobândește valențele unei elegii pe tema *umilinței* poetului inspirat: a poetului ce se descoperă pe sine într-o inexplicabilă stare de *secundaritate*!

În viziunea lui Nichita Stănescu, imperfecțiunea operei este expresia efervescentei existențiale a mesajului, o consecință a indispensabilității ei vitalității și o marcă a relației sale cu autorul al cărui efort, conform înțelesului pe care-l are cuvântul „poiesis”, nu înseamnă „facere” în sensul de efectuare, ci „în-ființare”: punere în ființă.

Mircea Bârsilă

CRONICI

Urma lui Adrian Alui Gheorghe, un altfel de roman al obsedantului deceniu

Adrian Alui Gheorghe este scriitor opzecist de primă mână și de-o mobilitate extraordinară în manifestarea totală a talentului său. El scrie poezie nonconformist, fără a respecta neapărat o formulă (auto)impusă, ci dând frâu liber imaginației și culturii acumulate, polemizând în subsidiar, dar susținut, cu celebra zisă că poezia nu se scrie cu idei, ci doar cu cuvinte. Ei bine, el dovedește de multe ori că poezia se scrie (și) cu idei. De asemenea este un eseist de-o logică de fier, deși întoarce pe dos logica formală c-o nonșalanță de veritabil gânditor. În sfârșit, Adrian Alui Gheorghe este și un însemnat prozator, autor de nuvele și romane remarcabile.

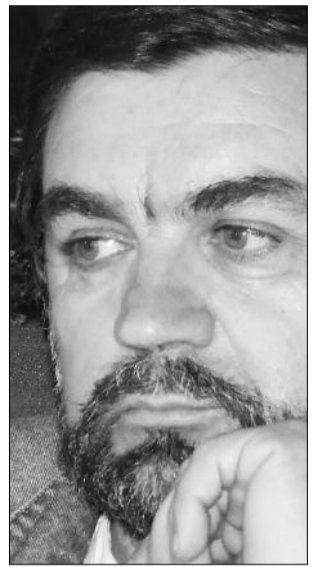
Urma (*Cartea Românească*, 2013) este un roman al universului concentraționar comunist din anii '50-'60 ai veacului trecut, dar scris în cu totul alt registru epic decât s-a scris până acum la noi. Sigur că găsim toată „logica” securistică și toată atmosfera de iad a închisorii politice: gardieni grobieni și diabolici promovați de la sapă și de la coada vacii, zarca, terciul, tortura și bătaia cotidiană ca modus vivendi... Dar acestea toate ca un cadru general. Subiectul este însă unul incitant, la limita luptei realului cu inexplicabilul. În toamna-iarna lui 1960, la închisoarea Aiud, un fapt vine să tulbure atmosfera „pașnică” de reeducare a „bandiților” politici în spiritul noii orânduiri socialiste. Un gardian descoperă într-o dimineață niște urme de bocanci pe zăpadă care vin din gardul închisorii spre pavilioane, dar nu și înapoi. În celule nu apare la număr nici un om în plus, după cum desigur nici în minus. Se declanșează o anchetă fără precedent, o anchetă internă sub presiunea organelor de la cel mai înalt nivel, de la Ministerul de Interne. Trebuie găsit neapărat un vinovat, un dușman al poporului care se joacă cu autoritatea statului, urmele acestea fiind percepute ca o adevărată „declarație de război”,

dar cum să găsești un vinovat pentru fapte care scapă logicii și realității?! Sunt interogați toți deținuții, se fac presiuni asupra lor, unii încearcă să profite de situație pentru a scăpa înainte de vreme de pușcărie depunând „mărturii halucinante: soția unui deținut – desigur, o vrăjitoare – își posedă cu patimă soțul, noaptea, în celulă, călugărul Daniil, mort cu un an în urmă, și Maica Domnului vin să aline suferințele bandiților...” (din prezentarea autorului de pe coperta a patra). La orizont (hm!) se întrevede o speranță pentru comandantul penitenciarului, Ilie Geangu: e descoperit într-o celulă un fost iluzionist de-al lui Constantin Tănase, un adevărat artist, care poate face cele mai de-a mirările acte de magie, de la dispariția batistelor și cravatelor, până la o ploaie de ceasuri, plimbarea carafei de apă prin aer dintr-o parte în cealaltă a camerei, deschiderea ușii cu cheia transmisă de asemenea prin aer sau...transformarea apei în vodcă, întocmai „ca la Cana Galileea”. Pe toate acestea le face Gurii Lovin, de voie-de nevoie, în fața comandantului, gardienilor și unui inspector. Un fost gardian, mort de două luni, vine în biroul comandantului și scrie raportul către superiori, punând desigur totul pe seama lui Gurii și în acest fel să se încheie toată tevatura. Dar ultima ispravă a magicianului Gurii, transformarea a șase marmite cu apă clocită în vodcă de cea mai bună calitate, transformă și biroul comandantului Geangu într-un loc de pierzanie, cu scene de beție, de orgie lipsite de orice limite. A doua zi dimineața, închisoarea este un haos, iar comandantul Geangu își pierde mințile și este dus la balamuc, iar magicianul moare împușcat, fiind victima unei diversiuni. În final, colonelul Șoavă din minister vine să reinstaureze ordinea în închisoare, cu mână de fier desigur, dar în zorii zilei următoare, la exact o lună de la începutul

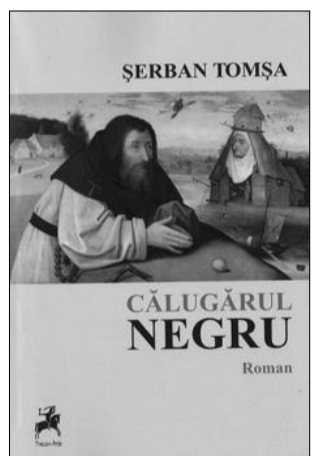
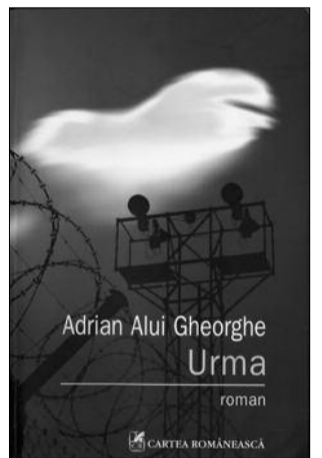
acțiunii, urmele pe zăpadă apar din nou, așadar – cu cuvintele lui AAG de pe copertă, „finalul devine un nou început”. Ultimele rânduri ale cărții sună astfel: „Colonelul (la aflarea veștii că urmele au reapărut, n.m DAD) și-a dus un deget îndoit la gură, a mușcat adânc ca și cum ar fi vrut să aibă un contact dur cu realitatea, după care a spus rar și apăsător: - Ei, până aici le-a fost! Și Dumnezeu dacă e, trebuie să dea socoteală!...” Putem interpreta nu doar că e un nou început, dar că avem de-a face cu un roman cu acțiune ciclică, o acțiune ca un perpetuum mobile.

Dincolo de insolitul subiectului, romanul cuprinde scene de un umor subtil pe alocuri, dar uneori de-un umor nebun. Colonelul Șoavă îl amenință pe comandantul închisorii cu sancțiuni pentru că „într-o închisoare politică, în care fantomele se mișcă după bunul plac prin curte, cineva trebuie să plătască.../Și vântul dacă mișcă prin curte de capul lui, cineva trebuie să o ia pe cocoșă!...” Scena de la teatrul lui Constantin Tănase, cu numărul de magie al lui Gurii, care declanșează o ploaie de ceasuri peste spectatori, ceasuri care la ieșire se dovedesc a fi simple dopuri de bere, trimite la *Maestrul și Margareta*. Cam tot pe acolo trimite și agonia lui Gurii de la zarcă dinaintea morții.

Romanul *Urma* (îmi scapă de ce nu *Urmele!*) se citește pe nerăsuflăte, având o structură suplă, tăiat deseori în secvențe de scenariu de film, prin meandrele subiectului rezistând un fir epic tensionat gradat după care cititorul se ține consecvent, neavând lungimi, „burți” și fiind peremptoriu rotunjit, totuși, în ciclicitatea lui. Peste toate, romanul acesta este o dovadă că despre închisoarea politică se poate scrie proză și altfel, nu doar grav și scrâșnit, dar și cu umor, cu ironie.

Cititorul de roman
DUMITRU
AUGUSTIN DOMAN

Șerban Tomșa și romanul total, romanul-biblioteca

Șerban Tomșa este, în fond, un optzecist, unul întârziat și marginal, ca mulți alții. A fost coleg de facultate cu membrii Cenaclului de Luni, dar a debutat mai târziu, trăind izolat ca profesor undeva prin Teleorman. Ceea ce nu înseamnă că e mai prejos decât prozatorii consacrați ai curentului optzecist. Este cel puțin egal unor/dacă nu peste Mircea Nedelciu, Constantin Stan, Ioan Groșan, Ștefan Agopian, Petru Cimpoșu, Nicolae Iliescu etc., abordând o cu totul altă proză decât cei pomeniți aici. Pentru mine, romanul *Ghețarul* de acum patru ani a reprezentat o imensă surpriză, el apărând de nicăieri, neștiind nimic la ora aceea despre autor.

Nu mai reprezintă o surpriză recentul său roman - *Călugărul Negru* (*Tracus Arte*, 2013), nu mai reprezintă o surpriză, pentru că știam la ce să mă aștept. Aceeași mână sigură construiește un edificiu epic solid, remarcabil prin personaje, stil, cunoașterea tuturor secretelor prozei (post)moderne, cum vom vedea pe îndelete mai la vale. Talentul principal al autorului constă în a-și găsi/cuceri libertatea de a povesti cu totul verosimil în registre diverse: realist, oniric, magic, fantastic, livresc, altfel zis de a face un roman total și un metaroman, în același timp. Un eseu „anonim” - *Casa Esterei* – deschide un evantai de teme și subiecte ale cărții. Odissea personajului narator Oreste Șerbănescu este una exemplară pentru proza noastră de astăzi. El trăiește concomitent, pe de o parte, în realitatea noastră postdecembristă plină de marasm, dar și, pe de altă parte, în lumea fascinantă a viselor, precum și în atmosfera cărților mari. El trăiește, mai mult, două identități, una a lui și una a lui Oskar Omer. El este „omul modern” a cărui viață este, în fond, „o lectură neterminată”.

Pe urmă, romanul este plin de scene și întâmplări simbolice a la Eco, a la Borges, care lasă loc la diverse și savante interpretări, o capcană pe care numai un romancier mare o poate întinde cu falsă candoare deopotrivă criticilor și cititorilor. Un magazin „al diavolului” vinde „idei, sentimente, scenarii pentru o viață mai frumoasă și mai interesantă”. O statuie dezvăluie secrete straniei locuitorilor orașului.

În partea a doua, Oreste naratorul se identifică până la obsesie cu Andrei Vasilevici Kovrin, tragicul personaj al nuvelei *Călugărul negru* de Cehov, cel urmărit de făptura fantastică a monahului diabolic. Aici se dezvăluie tema dublului, tema romanului lui Tomșa, dezvoltată după marii romancieri ruși. Romanul dublează nuvela lui Cehov, ca să zic așa, iar personajul Oreste dublează pe Kovrin, în sensul că trăiește într-o lume bipolară, reală și fantastică în același timp, în cea reală alături de inși imorali sau banali, în cea fantastică alături de personaje purtând numele unor iluștri scriitori: Mark Twain, Hemingway, Faulkner..., cei care-l trimit la întâlnirea cu călugărul. Iar această confruntare este de fapt întâlnirea cu sine: „Când

silueta s-a apropiat, am întins mâinile deasupra capului, pentru a cere îndurare și lumina a devenit orbitoare. Am închis o secundă ochii, iar când i-am redeschis, spectrul Călugărului se afla deasupra mea. Era chiar chipul meu reflectat într-o oglindă cât cerul”.

Vorbeam de o carte totală? Ei bine, din ea nu lipsește un interesant roman polițist, unul, cum să zic, livresc, unul cum admira Borges la Poe, roman „presărat” ici-colo în economia romanului propriu-zis. În prima parte a cărții lui Tomșa se petrece o serie de crime ciudate: un profesor de sport este înjunghiat în inimă cu o limbă de ceas de perete, iar la locul crimei e găsit un bilet cu mesajul „ceasul avea o singură limbă”, fiind semnat Rodion Romanovici Raskolnikov. Apoi, un sculptor este ucis în propriul atelier cu un ceas greu de piatră, o sculptură de-a sa, iar biletul de la locul crimei spune: „peretele avea un singur ceas” semnat tot Raskolnikov. La câteva zile este ucis un medic ginecolog strivindu-i-se capul de pereți. Mesajul? „Încăperea avea un singur perete” era semnat desigur Raskolnikov. Imediat după acesta, un boschetar este găsit mort în adăpostul său, aparenta cauză fiind un accident cu o butelie de aragaz uitată deschisă. Dar biletul de lângă el: „casa avea o singură încăpere” e semnat Raskolnikov... Un director de bibliotecă este otrăvit într-o noapte în propria-i locuință, biletul de masă conținând mesajul „Orașul avea o singură casă”, semnătura fiind a eroului din *Crimă și pedeapsă*, desigur. „Organele” fac o anchetă, fără nici un fel de rezultate. Soluția se află la începutul părții a doua a cărții: „Șirul de asinate urma, în ordine inversă, versurile unui poem de Gellu Naum:

Crusta

Orașul avea o singură casă

Casa avea o singură încăpere

Încăperea avea un singur perete

Peretele avea un singur ceas

Ceasul avea o singură limbă...”

Așadar, Șerban Tomșa creează o mare galerie de personaje pe care apoi le decimează prin metoda uciderii după versurile unui poem de Gellu Naum.

La prima vedere/lectură ești tentat să conchizi că romanul *Călugărul Negru* al lui Șerban Tomșa este important prin galeria de personaje insolite, unele, profunde, altele, toate de-o anume complexitate, fiecare jucând roluri unice în economia narațiunii. Ei bine, nediminuând deloc locul și rolul personajelor, romanul mi se pare de tot important mai curând prin deschiderea unui evantai de simboluri și parabole care necesită în definitiv o analiză separată.

În august, acum fix 100 de ani,

Balcicul era românesc. Acum e, relativ, la fel...

În vara acesta am ales, din nou, să merg la Balcic. O fac, cu intermitențe, de câțiva ani buni. Anul acesta vacanța, în orașul „Cuibului liniștit”, a fost dulce-amăruie. Pe 10 august se împlinesc fix 100 de ani de când Balcicul a fost declarat pământ românesc. A rămas așa doar 27 de ani, până în 1940, când Cadrilaterul a revenit Bulgariei. Textul de mai jos e o rememorare a acelor vremuri fericite puse, față în față, cu realitatea de astăzi. Am constatat-o împreună cu scriitorul Dumitru Augustin Doman, cu care m-am intersectat vreme de o zi, pe Coasta de Argint. Absolut din întâmplare, așa cum se întâmpla, odinioară, și lumea artistică românească în Balcicul nostru.

„Agende” (IV, p. 181) faptul că e în tren, la ora 7,40, cu Peltz și cu dna Cuțescu-Storck. Ajunge, (plecând din Mamaia) la Balcic, la ora 2 și un sfert. Trage la Villa Maxențian. Miclescu cu dna și Toni îl vizitează de la 3 până la 12 noaptea. Vizitează Palatul Regal și Vila Storck. A doua zi trece prin orașele marine Cavarna, Caliacra, Mangalia, Movilă, Eforie, Constanța și Mamaia. Se întoarce acasă unde ajunge la 11 noaptea. S-a grăbit degeaba. În București plouă, încontinuu, de 24 de ore. Sâmbătă, 14 septembrie, Sorana Țopa vine la cenaclu, direct de la Balcic, și îl asigură că „viața e fantastică”. Peltz zice că a câștigat 5.000 lei și că a fost, din nou, la mare. Săptămâna următoare, pe 21 septembrie, E. Lovinescu e, din nou, la mare. „Superb”, notează el. Dar pleacă îndărăt în aceeași zi la ora 11. Marți, 1 octombrie, G. Murnu îl vizitează, flecăresc împreună de la 4 la 7 dar, înainte de a pleca, îi citește și o poezie. Compunerea e intitulată „Balcic”.

Primul ministru Nicolae Iorga dă, la sugestia primarului român din Balcic - Octavian Moșescu, o lege pentru împrumutarea artiștilor.

Balcicul scriitorilor și al criticului (aflat sub zodia seninătății imperturbabile)

În anul 1928, Camil Petrescu constata, rece și la obiect, că „la un moment dat întreaga pictură românească avea un singur subiect: Balcicul!” Era o evidență care sărea în ochii oricărui amator de pictură din perioada interbelică. Mihail Sebastian încerca, în același timp, să-și imagineze cum ar fi arătat Balcicul anului 1913. Era anul în care „Coasta de argint” tocmai intrase între granițele firești ale României. Așezarea era un loc „necântat de poeți, nevizitat de pictori, nemodificat de arhitecți, necunoscut, zdrențuit, somnolent, adormit în soare și mizerie, jumătate balcanic, jumătate asiatic”.

Sebastian e fascinat de lenea și totala indiferență de care dădeau dovadă oamenii locului. Ne îndemna să privim „bătrânele

„Oh, Nicky, locul ăsta trebuie să fie al meu!”

Al doilea război balcanic care a izbucnit, pe stil nou, în noaptea de 29 spre 30 iunie 1913 se încheie cu Tratatul de pace de la București, semnat de beligeranți pe 10 august în același an. Învingătorii (România, Serbia, Grecia și Muntenegru) impun Bulgariei o nouă frontieră cu țara noastră care includea, acum, și Cadrilaterul.

Artiștii au fost, imediat după militarii, primii care au invadat și cucerit Balcicul. „Pe toate surpraturile și la toate răspântiile, cu zarea albastră și mișcătoare în fundal sau cu minaretul tainic, îi întâlneai pe ei, din zori până-n seară, trăgând linii și punând culori” zice exegetul Balcicului, scriitorul Emanoil Bucuța. Alexandru Szatmary, Iosif Iser, Ion Theodoresc-Sion, Ipolit Strâmbu și Gheorghe Petrașcu sunt primii pictori care descind în Balcic. (O carte superbă despre „Pictori români la Balcic” a scris și ilustrat Doina Păuleanu în Editura Monitorului Oficial, în anul 2008) Primul și cel mai hotărât dintre ei a fost Szatmary....Pictorul își cumpără un teren la malul mării iar apoi o convinge pe Regina Maria să facă un popas la morile Pârâului Alb. Acolo, între regina Romaniei și Balcic, se petrece un adevărat „coup de foudre”. „Rămăseși împietrită. Acest colț era fermecător! Și avuseși senzația stranie de a-l fi căutat toată viața și de a-l fi găsit în sfârșit...Tăcui mult timp. Farmecul acelei frumuseți pătrundea din ce în ce mai adânc în inima mea. Apoi întorcându-mă către Nicolae spusei: „Oh! Nicky, locul acesta trebuie să fie al meu. Simt că m-am întors la ceva care mi-a aparținut întotdeauna”.

Regina mărturisește că avea „o patimă cu adevărat românească” după un pământ care să fie numai al ei. „Fără îndoială că tot ce era al soțului meu era și al meu, atât cât a trăit el, dar trebuia să fie altceva să stăpânesc un lucru numai eu, un lucru pe care să-l pot îndrepta, schimba, chivernisi și așeza potrivit cu totul dorințelor mele, fără să am să cer voia cuiva; având o închipuire vie, mi-era dor să creez”. Și o parte din Balcic devine al ei. Aici poate da frâu liber elanului său romantic. Alexandr Iambov, un fost ziarist din Balcicul contemporan, scrie, într-un stil inimitabil, că „Orașelul se violează cu construirea rezidenței regală. Căutând apropiere cu regina mamă, spre micul orașel s-e duce și întregul anturaj de aristocrații dânsi din București, militari, moșieri, jurnaliști, industriali, sculptori și pictori. La Balcic și pe apropiere s-e construiesc cca 130 vile. Fără îndoială, acestea sunt construite potrivit cu plăcerea dânsi.”

Florile Reginei, într-un Orient decăzut și împăcat

Regina Maria iubea florile ca nimeni alta. A plantat crini și trandafiri, nemțșori și nalbe de grădină, a cumpărat migdali și smochini, arbori roditori dar și sălcii și plopi. Pajiștii cu zinnia – ce aveau darul a se transforma în sute de culori – , lalele înalte, asfodele, iriși, macii ca sângele (puzderie pe platoul de deasupra orașului), bujorii, ghirlande purpură, pummile, bujori sălbatici și crinii Maicii Domnului, înalți și albi, (cărora le mergea de minune în spațiul de la Izvorul miraculos până la Biserițuța) se transformau, de-a lungul anului, într-un adevărat paradis cromatic. Dar pictorii români nu erau atrași de frumusețea acestor flori binecuvântate (excepție făceau doar crinii regali) ci căutau, peste tot, farmecul oriental al locului, lumina „violentă, copleșitoare, fără umbră și fără odihnă” precum și peisajul „sărac, grav și împietrit” al unui Balcic „pusti, calcaros și mereu halucinant”. Ei căutau lumea aceasta pierdută de „Orient decăzut și împăcat” cum, frumos și exact, denumește Mihail Sebastian orașul dobândit de pe Coasta de Argint. De ce i se spunea acestui pământ binecuvântat Coasta de Argint? Ne dumirește *Ziarul științelor și călătoriilor*. Faleza e alcătuită din straturi de calcar cretac de o albeață strălucitoare care, privit de pe mare, oferea un spectacol unic. „O dungă albă argintie, cuprinsă între două imensități albastre, marea și cerul. Pentru aceasta, și pe bună dreptate, i se spune Coasta de Argint”.

Noi vrem pământ! Varianta Nicolae Iorga

Orașul pare uitat de lume și de oameni. Adrian Maniu face o comparație surprinzătoare: „Se pare că și veacurile au locuri de odihnă pe lume, așa cum au păsările călătoare”. Pictorii și scriitorii își cumpără case la Balcic și se întâlnesc la Cafeneaua lui Ismail. Primul ministru Nicolae Iorga dă, la sugestia primarului român din Balcic - Octavian Moșescu, o lege pentru împrumutarea artiștilor. Pictorul Lucian Grigorescu primește un loc de casă în schimbul unui tablou donat municipalității. A doua zi, el l-a și vândut foarte bine și a plecat în Franța, la Cassis. „Lucică” era însă un boem imprezibil. Pictorii Jean Steriadi, Nicolae Tonitza, Dărăscu, Francisc Șirato, Dumitru Ghiață, Margareta Sterian, Ștefan Dimitrescu, Kimon Loghi, sculptorul Oscar Han și scriitorii Ionel Teodoreanu, Felix Aderca, Ion Minulescu și Claudia Millian, Mihail Sebastian, Ion Pillat, Ștefan Roll, Vasile Voiculescu, Ion Marin Sadoveanu, Cella Serghi sunt oameni serioși care devin niște obișnuiți ai locului. Mușterii români inhalau, la cafeana, fumul de narghilea și ascultau muzică în ritmuri târâgănite. Artiștii noștri se amestecau, în mod firesc, cu pescarii turci și tătari. Cafeaua era făcută la ibric chiar de către patronul turc. El este prietenul și confidentul tuturor. La nevoie, el cedează presiunilor și pozează pictorilor aflați în căutare de fizionomii locale tipice.

O parte din pictorii și scriitorii români își construiesc vile (Alexandru Szatmary, Rodica Maniu și Samuel Mutzner, Ion Pillat, Cecilia Cuțescu Storck) și devin gazde generoase pentru prietenii bucureșteni. Alții se mulțumesc să-și cumpere case modeste de la bulgari (Mihail Sebastian, Jeni Acterian, Lucia Dem. Bălăcescu) pe care încearcă să le transforme în spiritul arhitectural al locului.

turcoacele îmbrăcate în negru, pironite în prag, stând la fântână sau undeva pe o coastă de deal, păzind o turmă nevăzută”. Nemișcarea era legea nescrisă a locului: „Trec ore întregi fără să facă un gest, fără sa-și schimbe privirea ațintită mai puțin spre mare, cât spre cine știe ce depărtată fantomă.” Descinderea europenilor (așa cum se considerau a fi românii anului 1913) nu reușește să-i schimbe pe turcii și tătarii din Balcic: „Cred că nici azi, în cartierul turcesc și în tătărime, oamenii n-au înțeles ce s-a petrecut sub ochii lor. Sunt încă buimăciți de somnul din care i-am trezit...” Dacă cei doi scriitori sunt niște obișnuiți ai locului, criticul E. Lovinescu vizitează Balcicului între două trenuri. Luni, 9 septembrie 1935, criticul consemnează în

La un veac după nebulia descoperirii „cetății cu minarete, cu case vechi turcești, cișmele în șoaptă și cafelele pitite sub platani, cu feeria râpelor albe pe care se cățărau mahalale asiatice” am căutat să vedem ce s-a mai păstrat din cele surprinse de Ion Pillat într-un volum de poezii dedicat, în totalitate, Balcicului.

Drumul spre Regina Maria. Dincolo de barieră

Strada care duce din drumul principal la Dvoret (adică la Castelul Reginei Maria) sau, mă rog, la Grădina botanică se numește „Acad. Yordanov”. O barieră lasă să treacă doar pe cei cazați la hotelurile Ahillea și Aisberg și pe cei care fac aprovizionarea în zonă. Imediat după barieră mai e o poștă (relativ pustie) care și-a pus, cu mândrie, deasupra ușii de la intrare, o cifră: 1879. E anul înființării poștei-mamă. Un telefon public, pe care nu-l mai folosește nimeni, e adăpostit de o umbrelă Stela Artois. („She is a thing of beauty”). O țigancă bătrână păzește un vecu public unde te poți ușura contra unei leve. (cam 50 de cenți).

Primul local de pe str. Acad. Yordanov este „Ariciu Pogănciu”. (Pentru cei mai tineri facem o paranteză și spunem că numele localului vine de la o celebră revistă destinată copiilor români, care a apărut, la noi, în perioada comunistă.) Firma cu litere chirilice („Taraleja”) e scrisă cu discreție pentru că marea majoritate a mușterilor o constituie românii. Localul e cam gol în ciuda faptului că posesorul unui talon de parcare are parte și de o reducere de 10 % la consumație. (Parcarea păzită costă 5 leva pe zi. Oricum, cei cu Matiz-uri nu aveau vreo spaimă că cineva le-ar putea sparge sau fura mașina...) Reclama Ariciului, pe care am văzut-o dealtfel la majoritatea localurilor din Balcic, zice că „mâncarea e ca la mama acasă” iar de băut și se dă „ca la tata la cramă”. (Așa își face reclamă și „Bistro Cedar” de pe faleză. Tot acolo, își îmbie românii să le treacă pragul cei de la „Doi cocoși” („Aici poți comanda în limba română. Plata și în lei. Pofțiți!”), de la „Barca veche” și de la „Panorama plopilor” („Meniu pentru toate gusturile. Cine înțelege să se oprească aici!!!”)

Dacă vrei să te răcorești instantaneu, un aparat de „soft ice” îți oferă înghețată (cu vanilie sau cacao) cu o jumătate de leva. Față în față cu „Ariciu” e un alt local ce caută să ne atragă, cu orice mijloace, conaționalii. Acolo ești îmbiat cu „salată plus rachiu”, „kebab și vin”, „scara plus bira” (adică grătar și bere), „topli mezeta” (mâncare gătită) stropită, din belșug, cu Kamenitza, berea autohtonă. Dacă vrei să

comanzi „miel la cuptor” ai parte de o reducere mare, de 15%. Ca să nu mai punem la socoteală că, în acest local, WIFI-ul e free.

La „Castel” ți se promite o bucătărie desăvârșită și un meniu în limba română. „Aici plata se face corect” și, în plus, în cazul când ți l-ar putea deconta cineva, ți se poate elibera și un „Bon fiscal garantat!”. Cu asta se laudă castelanii și te îndeamnă la acțiune: „Poftește de te convinge!” Patronii se laudă că au „Prețul normal!”. Toate *change*-urile din oraș nu practică nici un comision. Cu leii însă nu e, însă, nici o sfârâială: leul nostru e abia 40% dintr-o levă. La Bistroul „Mitko” e ca și la „Castel”. Și reclama, și oferta...

Porumbul fiert e la mare preț datorită d-nei Teodora din Dobrici. Ea vine în Balcic pe 28 aprilie și stă până la sfârșitul lui august. (Cam cât stăteau, odinioară, și artiștii români la Balcic). Ea vinde porumb de lapte, fiert în aburi. Există trei cești în care frumoasa Teodora își vinde porumbul (pe care bănuim că îl ia de la un supermarket). Un pahar mic de tot („mleca”) costă 1,50 leva, un pahar mediu („țarevița”) e două leva iar unul (relativ mare (sau „na para”) e 3,50 leva. Inovația bulgăroaice e că vinde porumbul boabe amestecat, la alegere, cu ciocolată, caramel, ketchup, usturoi, piper negru, margarină, delikat, curry, vegeta, mărar, parmezan, sare, sos de usturoi, chili, sos de soia, sos pentru salate, „formagi” sau zahăr. E un fel de porumb livrat all inclusive. Fiecare client poate alege din abundența de borcane cu condimente aflate pe masa sa de lucru. Să recunoaștem că oferta e mult mai bogată decât a brunetelor noastre de acasă care îți oferă porumbul fiert doar cu sare.

La bistroul „Mefi” îl puteți întâlni pe un băiat din Buzău. Răzvan vine, la Balcic, în aprilie și pleacă acasă pe 15 septembrie. El îți oferă, în numele patronului, „mici de la Brănești de București” și țuică „Ochii lui Dobrin” din partea casei. Prețurile, la „Mefi”, sunt pentru „situații de criză”. Răzvan are liceul la bază dar nu a reușit să-și ia bacalaureatul. S-a orientat spre o muncă sezonieră unde își servește exemplar compatrioții aflați, în vacanță, pe pământ bulgăresc. Este plătit „la comision” și face pe lună între 600 și 800 de euro. Masa și casa îi sunt oferite, gratuit, de patron. Nu știe dacă va mai da vreodată bacalaureatul. Acesta i se pare, acum, precum salata de pește pe care o oferă „Mefi”. O poveste exotică...

Epilog cu ziua de azi

Pe faleză în fața muntelui de calcar, care apare în multe din pânzele pictorilor interbelici care au

imortalizat imagini din Balcic, se ridică un șir de apartamente rezidențiale. Ele trebuiau să fie terminate încă din toamna anului trecut. Două macarale gigant stau încremenite între pământ și cer. Ele au devenit un loc ideal de popas al pescărușilor în drumul lor spre mare sau spre uscat. Reclama dezvoltatorilor imobiliari zice, în engleză și latină că e vorba de un „New concept of living: Carpe diem!”. Românii au înțeles mesajul mai bine decât bulgarii. La Balcic ei se bucură, din plin, (doar) de ziua de azi... Iar ca să nu vă stricați vreuna din aceste zile toride de vară pe care le-ați putea petrece în Bulgaria să nu cumpărați, cumva, „Castelul la Balcic. Cunoscut și necunoscut” de Alexandr Lambov, în traducerea lui Pavel Sulai. E o broșură apărută la editura „Slavena” din Varna. Nu doar că veți da, degeaba, 5 leva dar lucrul acesta l-ar putea enerva foarte tare și pe d. Răzvan din Buzău. (Cum care Răzvan? Băiatul fără bac de la „Mefi!”) Păi dacă el ar vedea cum scriu și traduc bulgarii (care bănuiesc că au liceul la bază) el o

să se considere de-a dreptul academician și o să vrea să-și împrumute numele străzii unde lucrează în 2013, din primăvară până-n toamnă. Iată dovada: „Scopul prezentei înscris este a lumina istoria adevărată a Castelului *Tenha yuva* (Cuibul liniștit) lângă Balcic, utilizând fapte adevărate și amintirile contemporanilor. A curăța de greșelele îngrămadite pe anurile trecute, naive și până la prostuțe, prezentări nihilistice, care câteodată cu ușurință și fără simț de răspundere s-e servesc publicului turistic curios, care vizitează acest colț adorabil al pământului bulgăresc. Cred că examinând, de-și superficial, reședința reginei română Maria la Balcic, va aduce un aport sensibil la istoriografia Orașului alb din timpul ocupației române. Sunt mândru a stabili că locuitorii orașului Balcic pe vremurile acele, de-și a uimi admirabilitatea hailaifului român, niciodată nu s-au oprit de a se numi bulgari”. Sfârșit.

De la ciumă la mumă...

(urmare din p. 9)

...și a fost POEZIA...

Despre recitalurile de poezie susținute de Ioan Mateiciuc, Paul Gorban - Iași - și subsemnatul ar fi bine să scrie altcineva. Neimplicat... La ieșean, de pildă, s-a ascultat într-o tăcere așa de profundă că i se auzeau și virgulele... S-a aplaudat. Aici am testat gustul sălii. Un orașel de provincie. Iaca, mic. Sadovenian. Bucovinean. Nu moldav... Unde, nu că nu se întâmplă nimic, ci se petrece chiar un festival folk-poezie. Lumea ascultă. Și nu ca proasta. În cunoștință de cultură. Respectă arta. Lucru mare. În acest secol românesc tiranizat de manea...

La concursul de poezie, câștigătoare a fost Mădălina Ionela Grosu, din Suceava, aflată la vreme de bac, fiind cvasiunananim remarcată de juriu. Florin Onică, profesorul de la Negrești-Vaslui, și Paul Gorban și-au prezentat atât revistele literare cât și cărțile ultime...

Cernăuți cu gust amar...

Se cuvine a rosti și câteva vorbe despre descinderea la Cernăuți. Care mi-a lăsat un gust amar. Un teatru excelent. Adecvat. Aplicat. Public, nu prea. Nu culpabilizez pe nimeni. Faptul că era duminică. Că era foarte cald. Că autoritățile ucrainene nu știu ce au făcut... Nimic din toate astea. Mobilizare slabă. Nu zic interes. Publicitate spre zero. Eu mi-am ținut recitalul de poeme cu gândul și inima la prezentul în sală academician și prieten drag Vasile Tărățeanu. Punct. Apropo, invitatul rus ce a dat

festivalului șansa de fi apelat ca „internațional”, Lebedi, un colos uman care îți lăsa impresia ca va frânge chitara pentru lemne de foc, s-a dovedit un sensibil, chiar timid cântăreț. În stilul clasic al songului rus.

Despre Ioan Mateiciuc ...

...trebuie să zăbovim mai pe îndelete. Căci el nu e numai Poetul. El este și un discret, deocamdată, folkist. Cu idolii săi. Cu topurile personale. Cu prejudecățile inerente vârstei, care dispar odată cu fanatismul din ele. Apoi, el este un ferment. Un bulgăraș temperat, ca un bucovinean sadea, de energie. Un organizator de festivaluri. De pildă, FolkEver 2013. Cinste lui! Eu îi fac cinste primul: o cupă de metafore lichide și cu bule mov cardinal...

În concluzie

Ce se întâmplă? Adunând la pachet noile generații folkiste, cele post-moderne – o spune primul redactor muzical al Cenaclului... –, constat că sunt, calitativ, peste mulți consacrați. Știu. E ca și cum l-aș compara pe Macedonski cu Păunescu... Dar, clasicii noștri de folk au un merit excepțional, care uneori le cauzionează lipsurile eventuale. Ei au deschis drumul. Au fost pionierii. Au spart gheața. Au cântat folk la vreme de ciumă. Când cuvântul însuși - folk, măi! - de origini anglo-saxone, era interzis...

Există obiceiul, cutuma chiar, de a se spune la final despre un festival că a constituit... că a fost o reușită. Eu, mai sceptic, spun doar atât:

A fost! Bine că a fost..!

MAREA AIUREALĂ. Călugărul din vechiul schit (II)

Consiliu de familie. Preotul în minoritate absolută. Dar nici nu are chef să se apere. Hotărârea este luată: căsătorie convențională! De ochii lumii. Dumnezeu va închide ochii și El. Vor lua masa împreună, vor ieși în lume... Dar niciodată nu vor mai împărți patul. Și nu vor repeta păcatul.

Dezlegat de obligații familiale, părintele se bucură de libertate ca un câine scăpat din lanț. Și nu este întotdeauna refuzat. Baba care vinde lumânări se scutură ca o găină călcată: "Sărut mâna, părinte, muream și nu mai știam cum este!" Vădana de la prăvălie întinerește văzând cu ochii. Vin unele credincioase și de prin alte sate. Chiar fete nemăritate. Curiozitatea învinge. Dar el le alege pe cele mai dolofane. Are și de unde. Își împarte viața între femei și între cărți. Se înscrieseră la doctorat. Pe care l-a și luat cu "magna cum laudae". Singurul doctor în teologie din șapte sate și un întreg oraș. Se vorbea chiar să fie luat vicar la episcopie. Între timp, coana preoteasă i-a făcut doi copii. Lumea, lume... "Ce-ți seamănă, părinte! Ca picăturile de apă! Mai bine de ceară. Curată ca lacrima".

Dar când a fost prins că a făcut-o în altar, cu o femeie cu care a băut chiar vin de împărțășanie din același pocal, totul s-a dărâmat. O casetă a fost de ajuns să declanșeze ancheta. De-abia atunci și-a dat seama cât de mare a fost păcatul. A cerut amânare de o săptămână. După care s-a prezentat lămurit. Și hotărât. De biserică nu se poate despărți. Asta e viața lui. Dar e sigur că nu se va putea abține. E ceva ca un făcut. Ca un blestem. Ca o boală. Necuratul a intrat prea mult în el. Până în ultima celulă. De aceea e nevoie de o soluție radicală. De sacrificiu. Cere să fie operat. Mutilat. Toți membrii comisiei rămân cu gura căscată. Numai protopopul nu-și poate ține vorbele în gât: "Dracu' a mai văzut popă scopit?" Comisia a rămas în dezbatere. Operația nu s-a aprobat. Cu avizul mitropoliei s-a hotărât să fie excomunicat. Le părea rău să-l piardă, dar nu-l mai puteau păstra. Nici măcar ca un simplu funcționar pe undeva printr-un birou de contabilitate sau de altceva. Se aflase. Paparazzi au dat năvală. Televiziunile. Ziare. Și a dispărut. Într-un miez de noapte. În necunoscut. A fost dat în urmărire. Generală. La graniță și în țară. La Interpol. Recompensă. Orice informație care poate să ducă la descoperire. Poze în ziare. Pe ecrane. De televizoare. Comentarii senzaționale. Un răspopit cu daravelă cabalină. Polițiști. Pădurari. Salvamoniști. Scafandri. Pescari. Vânători. Poliția comunitară. Internațională. Jandarmerie. Mai ceva ca la Elodia. Lipsește cadavrul. Poveste neterminată. Cu "va urma" în coadă.

Ești în comă? Ești! Nu te mai prefacă! A fi? A nu fi? Te-ai găsit să te joci tocmai pe acest hotar? Mai bine spune-mi cum e pe dincolo dacă tot ai făcut un pas în lumea aceea... Este adevărat că ai ieșit din trupul tău? Că te-ai înfășurat în scutece de lumină? Că totul era luminat de jur-împrejur? Doar atât? Deocamdată? Hai, mai mori o dată... E la modă de la o vreme. Coma, ce credeai? Coridorul? Tunelul? Dus-întors? Ai dat ochii cu ea? Cum era? Pelerină neagră? Glugă? Maxilare descărnate? Orbite goale? Dinți clănțâniți? Falange osoase? Scoate-i masca! Îndrăznește! Numai frica noastră de moarte a făcut din ea așa ceva! Mumie! Momâie! Fantomă! Sperietoare de ciori! Întotdeauna moartea este așa cum ne-o închipuim. Poate fi o zeităte. O zână bună. O walkirie din palatul lui Odin, trimisă să adune sufletele de eroi de pe câmpul de luptă. O rusalcă? O nimfă? O sânziană? Afrodita? Venus din Milo? Venera goală? Euridice? Regina amazoanelor? Ești luptător? Ții vitejia în pantaloni? Câmpia Mierlei? Waterloo? Rovine? Călugăreni? Termopile? Victimă colaterală? Siegfried? Sânge de balaur? Ahile? Ulise? Alt actor pe scena vieții? Nemuritor? Muritor? Pe jumătate? Pe un sfert? Rahat! (O moarte toți suntem datori!). Ne cramponăm. Ne înțepenim în picioare. Ne zidim

palate. Vrem, nu vrem, tot plecăm. (Moartea nu vine cu clopoței). Stai. Nu sunt pregătit. Mai am zile de trăit. Vinul de băut. Cărți de citit. Cai de călărit. Femei de iubit. (Clipă, oprește-te!). Timpul ne fură. Ne duce. Ne poartă cu el. (Treci zi. Treci noapte. Apropie-te moarte). Trimisul. Însoțitorul Călăuza. Îngerul Gavril? Mai lasă-mi clipă! (Vreau să mă rog. Vreau să iubesc. Cu cerul să mă-mpac voiesc). Hai, vecine, la culcare. Nani-nani. Nani, puilul mamei. Lasă jocul. S-a împlinit sorocul. (Mă jur pe iad, pe cer, pe fire, pe tine jur ca să-mi rămâi). În zadar. S-a făcut târziu. S-a înserat.

Mănăstire. Înfundată în munți. Printre stânci. Fără drum. Fără poteci. Ca să ajungi, trebuie să urci dealul pe brânci.

Minune. Epocală. Biserica autocefală și-a păstrat un schit în ritul completului religios de pe muntele Athos, căruia îi fusese închinat încă de pe când i s-a pus piatra de temelie. Exclusiv - bărbați. Nicio femeie nu are voie să urce dealul, să-i calce scara, să-i treacă pragul, să aprindă lumânări, să se închine la icoane. Nicio icoană de sfântă.

Doamna Chiajna, muma voievozilor, domnița Ralu a lui Caragea-Vodă, toate cele trei regine ale

Starețul strecură totuși în urechea călugărului "miroase a agent sub acoperire. Ia-o în primire și fii cu ochii în patru!"...

Călugărul cărturar. Așa se spune. Fără nume. Cărturarul și atât. Tot timpul și-l petrece în cărți și în rugăciuni. Curat. Nepătat. Cu cerul împăcat. Nimeni nu-și dă seama că e înglodat în păcat. Că cerul nu l-a iertat. Cât este de chinuit în fiecare noapte în chilia lui... Călugărul din vechiul schit, care de sculament s-a-mbolnăvit... Întâmplare? Oarbă? Exclus! A ales! Mănăstire fără femei. Fără femele. Despresie. Obsesie. Interdicție inutilă. Trec prin ziduri. Prin pereți. Coboară din boltă. Se ridică de sub pământ. Se vâra în patul lui. Goale. Din cap până-n picioare. Fierbinți. De te scot din minți. Venera pe frunza de laur. Regina Amazoanelor pe un cal hrănit cu jar. O vestală virgină care a uitat de vatra divină. Diana cu cornul de vânatoare. Atena cea înțeleaptă, cu mintea amânată. Maria Magdalena, și ea. Salomeea. Cea care uitase să-i taie capul Sfântului Ioan. Turbate. Pătimașe. Înfocate. Te storc și de măduva oaselor.

Călugăr. Erudit. Doctor în teologie. Cel mai mare învățat din acea mănăstire. Nu face caz. Uitare? Visare? Rugăciunea de la miezul nopții.

țării - Elisabeta, Maria și Elena - doamna mareșal nu au reușit. Nici Ana Pauker, pe când era ministereasă și a venit cu Liuba Chișinevski, cea care a desființat bordelurile. Cu toate amenințările de desființare, s-au întors de unde au venit. Nici în tranziție Elena Udrea, care ținea să facă în această mănăstire un brand turistic, ce ar avea atracție în întreaga lume, nici Eba, tânăra europarlamentară, înainte de măritiș n-au ajuns prea departe. Dar Europa nu vrea să mai tolereze o asemenea aberație. Egalitate între sexe în toate domeniile. Inclusiv în cel turistic și religios. Cel care apăra tradiția schitului, era un călugăr erudit, doctor în teologie, ce răspundea somațiilor cu documente și argumente peste care nu se putea trece.

Și tocmai în această zbatere se trezesc la mănăstire cu o tânăra intelectuală, care venea cu delegație de la Academie și cu aprobare de la Patriarhie ca să culegă date despre vechimea schitului în vederea publicării unei cărți de istorie. "Savanta lui pește", zice bătrânul stareț cu amar în voce. Se gândește să închidă porțile și să se apere precum plăieșii de altădată în cetatea Neamțului. Dar călugărul cărturar, mâna lui dreaptă, susține că așa ceva ar stârni un scandal internațional. Care nu le-ar aduce niciun fel de foloase. Cel mai bun lucru ar fi să o primească și să caute să o neutralizeze. Deocamdată nici nu se știa cu ce intenții venea.

Blondă, pieptănată cu coc, eșarfă înnodată sub bărbie, bluză simplă, încheiată până la gât, fustă dreaptă până mai jos de genunchi, ciorapi negri și pantofi de aceeași culoare, cu tocuri bărbătești.

Cântă în cor. Îngenunchează la icoane. Sărută mâna starețului. Bate mătâni. În rest, în chilie... Se roagă. Citește. Nu lasă timp pentru altceva. Când îl fură gândul spre întâmplări din trecut, se pedepsește. Dar venea noaptea. Singur în chilie. Biblia. Geneza. Exodul. Adam. După chipul și asemănarea lui Dumnezeu. Din țărână. Din Duh.

Iar el a fugit de femeie. Ca să se așeze pentru toată viața în acest loc unde femeile nu calcă pe pământ nici nu zboară prin văzduh. Parcă lumea ar fi murit de mult...

Noapte de coșmar. Eva. Goală. Rupe mărul din pomul interzis. Mușcă pe jumătate. Dinți albi. Buze roșii. Jumătatea cealaltă o dă lui. Care o culege cu buzele din palma femeii. Un fior îl străbate din creștet până-n călcăie. I se oprește dumicatul în gât. Lăcrimează. Femeia râde la început. Apoi se sperie. Îl ia în brațe. Îl zguduie. Sunt goi. "Să nu mori!" Și mai trece o zi. Și vine noaptea iar. Frumoasa Sara, nevasta lui Avraam, ia de mână roaba egipteană, pe Agar, pe care o oferă bărbatului. Și face dragoste pe rând cu amândouă... Și, dimineața se roagă la Dumnezeu să-i ierte că n-a fost cu voia lor. Și se jură pe viitorul său că n-are să se mai întâmple... Dar în noaptea următoare intră în chilie chiar Deborah. Cetatea era înconjurată. Oștile nu așteptau decât un semnal. Trebuie să se hotărască pe loc. Să lase să-i fie dărâmată cetatea și uciși locuitorii ei. Să fie trecut totul prin sabie și foc? Incitat. Ambiționar. Să-i arate ce poate. Să țipe. Să se roage. Să geamă. Să plângă. Să se zbată. Să ceară milă. Îndurare. Iertare.

Călugărul cărturar. Așa se spune. Fără nume. Cărturarul și atât. Tot timpul și-l petrece în cărți și în rugăciuni. Curat. Nepătat. Cu cerul împăcat. Nimeni nu-și dă seama că e înglodat în păcat. Că cerul nu l-a iertat. Cât este de chinuit în fiecare noapte în chilia lui...

Cronica literară

Poezie. Din esențele Omanului...

Într-o vreme în care relațiile dintre Occident și Orient capătă și cunosc pe zi ce trece aspecte multiple și dimensiunile cele mai vii și mai tulburătoare, în acest timp în care tot mai multe voci (și de o parte și de alta) reclamă o înțelegere superioară pentru tot ceea ce ne apropie și ne face diferiți, militând activ pentru crearea unui climat de pace și toleranță capabil a creiona premisele unui lumi în care, în sfârșit, să învățăm să trăim într-o comunitate de dimensiuni universale, dacă nu vrem să fim condamnați la dispariție după ce ne vom fi omorât între noi (Maurice Borrmans), ca întotdeauna, dar poate mai mult ca oricând, poezia pare a fi ambasadorul cel mai potrivit. Miracolul ei - nu ne miră - sensibilizează, înalță inimile și îmbărbătează, stârnind reacțiile cele mai nobile și mai profund omenești, cum, bunăoară, mesajul conținut în aceste cuvinte atât de simple dar pline de miez rostite de președintele Asociației de Prietenie dintre Oman și România (*Mohammed Al Wadhahi*) după lectura volumului de versuri al Cameliei Iuliana Radu, intitulat simplu *Oman, Poezie* (Ed. Karta-Graphic, 2012). *Sentimente stranii și imagini strălucitoare mă pătrund când îi citesc poeziile și învăț despre țara mea ca și cum nu aș fi omanez./ Vânturi aspre și ținuturi aride se desfășoară prin fața ochilor mei când îi citesc poeziile și călătoresc prin țara mea, ca și cum nu m-aș fi născut aici./ Lacrimi blânde și bucurie îmi umplu inima când îi citesc poeziile și îmi văd țara pentru prima dată, prin ochii altcuiva, ca și cum aș fi fost orb înainte.*

Într-un studiu istoric despre islam, cultura și civilizația arabă, apărut acum câțiva ani (1993), profesoara Nadia Anghelescu aprecia că percepția islamului de către români ar rezulta în bună măsură din "relațiile cu turcii"; într-o vreme ostile, dar și de simpatie și prețuire, în ultimul secol de conviețuire cu musulmanii turci și tătari... La începuturile orientalisticii românești, frapat de aportul arabilor la dezvoltarea peninsulei, în *Jurnalul* său din Spania, Kogălniceanu considera Orientul *cel mai mare leagăn de imaginație și poezie*, un spațiu de pelerinaj, cum arăta Chateaubriand, obligatoriu pentru inițierea oricărui scriitor adevărat. Oare o bună parte a *Doinelor și lacrimioarelor* lui Alecsandri sau *Florile Bosforului* de Bolintineanu nu sunt expresia nemijlocită a unor atari călătorii și contacte cu civilizația orientală? Ca să nu mai vorbim, mai aproape de noi, de unica și uluitoarea, ca experiență înrăuritoare pe toate planurile, investigație inițiată întreprinsă de Mircea Eliade în India. Savantul cunoscător ca nimeni altul al istoriei religiilor fiind probabil singurul român care a ambiționat și a reușit în scrierile sale să înțeleagă în profunzime spiritul Indiei, țara cu cea mai veche cultură din lume.

Co osebite, în ultimile decenii, literatura despre diferențele culturale și religioase dintre spațiul arab islamic și cel occidental (vezi mai ales Florian Zeller, *La Fascination du pire*, Flammarion, 2004, dar și scandalul stârnit de *Versetele satanice* ale lui Salman Rushdie) a condus la detabuizarea evidentă a acestei teme precum și la adoptarea (din interior și din afară) a unei alte atitudini, mai tolerantă în genere, față de unele valori ale canonului tradiționalist. Noua viziune despre statutul femeii arabe, mai cu seamă, se spune încă în *sotto voce*, e disputat în linii de program deocamdată vagi chiar și de către liderii noilor revoluții arabe, înși în majoritate școliți și dornici de dialog. Despre un asemenea curs al evenimentelor și discursul public care-l animă astăzi am avut ocazia să discut recent cu un adevărat *globetrotter*, l-am numit de poetul Florin Dan Prodan, autor al volumului de versuri *On the Road. 2008-2011 (Poeme de călătorie)*, apărut în Nepal la Editura *Shambhala Press* în 2012 și dedicat celor doi inșoțitori ai săi din călătoria în Maroc, Egipt, Nepal și India. El mi-a atras atenția asupra valorii ideilor promovate în "cenaclurile" revoluționarilor arabi, despre noutatea și forța lor de înrăurire culturală.

Poeta Camelia Iuliana Radu, autoarea volumului *Oman. Poezie*, este o călătoare și orientalistă "amatoare" ca și câțiva cu mult mai iluștri înaintași ai săi care au vizitat în treacă țări din Extremul

Orient, India sau China, de pildă (să nu-l uităm, așadar, pe Tudor Vianu!), și pentru care religia, arta și natura acestor locuri par a se naște, pur și simplu, una din alta, fiind expresia aceleiași feerii de a fi... În spiritul acestui proces de integrare apercipivă, ca să zic așa, primul poet român după știința noastră care dedică o întreagă carte de versuri Omanului scrie cu o intuiție culturală și o ușurință de a surprinde misterul și spiritul locurilor de veche tradiție arabă extraordinare. "Un înger bătrân/sădește smințe în nisip, (stă însemnat de C. I. Radu spre reflecție, ca pe o bornă, la pag. 46, n.n.)// Când semnele vechi/ scot capul în soare./amintirile facerii hohotesc verde/ până departe./ în munți.// În Salalah,/ Dumnezeu lăcrimează/ din arborele de tămâie/doar cer albastru. (*Salalah*)". Absorbită deopotrivă de miracol, dar și de enigmatic, exotic sau taină, prin cine știe ce antene ultrasensibile poeta percepe *semnele vechi* ale facerii într-o intimitate virginală cu un Dumnezeu al începuturilor, martor lichefiat al propriei apariții în lacrima arborelui de tămâie. După cum se poate vedea, emitătorul nostru nu are aici niciun fel de prejudecăți privitoare la natura imaginarului, considerată de islamiști - în afara grafiei limbii arabe - drept mincinoasă. Poezia Cameliei Iuliana Radu lasă frâu liber inspirației de moment, ieșind semnificativ îmbogățită imaginal, cel puțin în ochii europeanului, grație încălcării unui tabu care, tratat cu mai multă considerație, ar fi condamnat-o la un mai apăsător grad de abstracție. Cu un instinct sigur, poeta devine fără să știe poate, la urma urmelor, propăvăduitoarea uneia dintre cele mai simple învățături pe care le conține Coranul, și anume aceea prin care semenii noștri sunt îndemnați să fie mereu treji la semnele pe care Creatorul le pune în lume spre luare aminte. La modul cel mai firesc, în fond, poeta ajunge să vadă și să afirme prezența divină în lume în intercondiționarea reciprocă a tot și a toate.

Potrivit unei mărturii a doamnei C. I. Radu, volumul de poezii despre care discutăm s-a născut la un an după o vizită de trei săptămâni făcută de domnia sa în sultanatul Oman, o țară de limbă arabă cu numai trei milioane de locuitori, situată din sud-vestul Asiei, vecină cu Arabia Saudită, Yemen și Marea Arabiei, cu capitala la Muscat. El reunește, la prima vedere, poezia amintirii și poezia poeziei timpului ("mag vrăjit de stele"), a unor locuri pitorești și exotice pentru un european, precum capitala numită deja mai înainte, apoi, Salalah, Matrah, Al Sawadi, Bandar-Al Jissah, Birkat Al Mawz, Shatti-al Qurum ș.a.m.d. Îndelung polisat, tănuț într-o literă prețioasă și, metaforic, vădit europeist, ultimul capitol al cărții, cu o duzină și jumătate de *Confesiuni*, vag în genul celebrului *Canticum Canticorum*, dar și al unor sutre din *Coran* pe placul Profetului, este o declarație de dragoste făcută de emitentul versurilor soțului legiuit. ("Imi citești cerul din pașii grăbiți către tine/ ori de câte ori buzele tale îmi ating săni/rotunjiți ca sorii/ unei galaxii fericite.// Azi ard, foșnesc, alerg și rătăcesc/ pentru că tu/dorind să îmi deschizi rochia/ ai tras de un șiret/desfăcând pânzele în care țineam/dorințele mamei, ale bunicii, ale străbunicii/ale unui întreg șir de femei/născute/pe valea torentului. (*Cer interior*)".

Partea forte a volumului, conținând poezia cea mai elegantă și mai plină de miez rămâne însă cea intitulată *Peisaje din Oman*, care, de altfel, și deschide cartea. Fără nicio scădere umorală sau rezultată din vreun accident, ea adună fir cu fir palpările oricât de vagi și misterioase ale geniului locului, o urmă ce va să devină, așa cum scrie inspirat poeta în poemul care împrumută titlul cărții (*Oman*, pag. 12) *amăruie cântare între buzele nopții*. Amintindu-și un popas pe terasa din Azayba, îmbălsămând zarea cu vibrațiile adânci ale minaretelor, orașul omanez pare poetei parcă desprins de nisipul roz (un atribut al geografiei), călătorind prin deșert precum o corabie de rugăciuni... La capătul nopții! (împrumutând binecunoscuta sintagmă celine-ană!), în Bandar-Al-Jiassah, poeta trăiește senzația că timpul se resoarbe fizic într-atât, ori, deopotrivă, își topește tiparele în *Marele Deșert*, încât marea devine atât de fragilă de

parcă e doar închinare și vers. Semnalează, plecând de aici, o tendință proprie poeziei Cameliei Iuliana Radu aceea de abstractizare a discursului prin intermediul comparațiilor metaforice ascendente, în care termenul atribuit este mai totdeauna intranzitiv. În schimb - revenind la "materialitatea" peisajului - pietrele cu miezul părjolit purtând intacte poveștile cine știe câtor ere, "pietrele roșii și pietrele negre/pietrele roșii și cele albe/pietrele cosmice/și cele casnice, mărunțite de timp/pietrele neștiute/ și cele cu nume sfânt/pietrele de la marginea orașului,/pietrele din umărul muntelui,/de pe wady și din Salalah,/pietrele/ne așteaptă în același loc". Ele au trăinicia și liniștea adevărilor primordiale. Dar Omanul nu este numai loc al minaretelor, vânturilor, deșertului de nisip și stânci sau al valurilor mării ce pot trezi și înfiora simțirea, ci și unul al delirului parfumat provocat de mirosul de ambră sau de mireasmele de Amouage, al curmalelor dulci atât de iubite de soare și al sulurilor de mătăsuri prețioase, al safirelor, rubinelor și al amuletelor șamanilor, al șalurilor cu înscrisuri enigmatice și al brățarilor și centurilor de argint, al graiurilor indescifrabile care ridică la cer mii de lumi moarte și vii... Omanul este în zilele noastre (*Binecuvântate sunt stelele prezentului/când stau de veghe în nisipurile/ Desenat între munți,/semnele lor zămislesc albe grădini/ ale păcii/ în care foșnesc proaspete proiecte.// Binecuvântate sunt stelele prezentului!/ În leagănul lor/răsar orașe tihnite, copiii citesc/și cresc precum curmalii/ cu fruntea în soare/ și rădăcinile în apa din adânc*), cum scrie, sau lasă să se înțeleagă C.I. Radu în *Sharia*, pag. 14, un proiect social și cultural proaspăt ce are ca obiective dezvoltarea economică a țării prin exploatarea resurselor, cuprinderea în școli a copiilor și dezvoltarea aptitudinilor lor intelectuale, o altă atitudine, desigur, față de femeia omaneză și față de cultură. *Sharia* din titlul poeziei din care am citat deja două strofe constituie transcrierea din arabă în engleză a titlului, probabil, al corpului de legi actuale privind dezvoltarea Omanului, dar, totodată, și vechea denumire (*Charia*, în franceză) a legilor tradiționale ale islamului inspirate de Coran. Deschizând încă o paranteză, aș dori să amendez cumva eticheta de orientalist amator pe care am atârnat-o cam grabit de gâtul poetei; în mod cert ea este cu mult mai instruită în materie decât un profan. Lucrul acesta mi se pare o certitudine, mai ales după lectura *piesei Plaja Shatti-al Qurum - versiunea pentru europeni* (atenție!), poezie în care adresându-se direct cititorului, poeta se îndoieste de faptul că strădaniile sale de a-l pune în contact cu câteva note ale mitului musulman al adevărului "omului deschidere" omanez au fost cu adevărat înțelese. "Cum să îți spun, prietene, despre singularitate și pace./pentru prima dată, ca adevăr?! Acolo, în Shatti-al Qurum descoperi nesfârșirea./ Atingi depărtările și ești.// Poți crede ușor că ai înțeles toate acestea,/dar, vai,/ gândind tăcerea, nu o mai poți cuprinde".

Pentru ca europeanul (*occidentalul*) să înțeleagă Omanul și spiritul lui (*Orientalul*, în fond), poeta își spune ușor ironic că va trebui să scrie nu în felul ei, ca deținătoare a unui secret de inițiere prin ascultare, umilință și iubire, (cartea are și o versiune paralelă în engleză), ci urmând conexiunile mitologice ce se pot face îndeobște, menajând adică simțurile cunoscute, "patternurile lingvistice/etichetele verbale ale înțelepților la modă/istoria lumii (!),/conexiunile cu poezia citită azi". Dincolo de această declarație, personal sunt absolut sigur că nu își va menaja cititorul nici pe viitor, adică va scrie într-un fel cu totul al său, poezie, numai poezie!

Trasă într-o ediție de lux, foarte atent realizată, cu o serie de desene inspirate aparținând chiar autoarei, cartea de poezie a Cameliei Iuliana Radu supune atenției lumii literare un poet adevărat și, cum sper să se fi văzut, de mare merit.

* Camelia Iuliana Radu, *Oman. Poezie/Poetry*, Editura Karta-Graphic, 2012

...volumul de poezii despre care discutăm s-a născut la un an după o vizită de trei săptămâni făcută de domnia sa în sultanatul Oman, o țară de limbă arabă cu numai trei milioane de locuitori, situată din sud-vestul Asiei, vecină cu Arabia Saudită, Yemen și Marea Arabiei, cu capitala la Muscat. El reunește, la prima vedere, poezia amintirii și poezia poeziei timpului ("mag vrăjit de stele"), a unor locuri pitorești și exotice pentru un european...

Petru Pistol

Fidelitatea clasicismului

Agon de întâietate

Este, cu adevărat, un paradox în exprimarea: „A avut defectele calităților sale”, sau mai curând o formulare căutată, în intenția retorsiunii din somnolență la starea de veghe?

O carte, *Cato Maior și Tertullian. Frontiere și convergențe spirituale*. Editura *Ars Docendi*, București, 2012, autor Daniel Oprescu, pune față în față două figuri emblematice ale clasicismului roman: un sever cenzor al moravurilor profane: Cato cel Bătrân (Cato Maior, 234 - 149) și un exponent al austerității vieții creștine: Tertullian (~ 160 - ~ 210). Cei doi se prezintă prin ei înșiși, dar și unul prin celălalt, fiecare devenind oglinda în care companionul lui se privește, se ascultă, se recunoaște. Element „speculativ” prin excelență, oglinda¹⁾, cu virtuțile ei hermeneutice, însuflește demersul ilustrării comparative, cu efect autoreferențial, a celor doi reprezentanți ai clasicismului antic.

Deși la distanță de secole, despărțiți în timpul lor istoric, natura umană îi recomandă unui paralelism al firilor ce permite integrarea într-o coerență superioară. Constanța caracterului, rigorismul și ascetismul vieții, intransigența extremă, grija severă pentru tămăduire (în imanență pentru cenzorul profan, în transcendență pentru scriitorul creștin), asemenea determinări constrângătoare este de presupus că nu se vor fi bucurat de o inserție favorabilă în viața socială. Se pare că ei nu și-au negociat recompensa cu tact diplomatic, virtuțile lor în exces obstrucționându-i. La capăt de drum nici pe Cato nu l-a așteptat cununa recunoștinței unanime²⁾, nici pe Tertullian trofeul sfințeniei. Se spune că viața canonizează drept sfinți mai ales firile *politropice*, un Constantin cel Mare, spre exemplu, aflat sub escorta a două garnituri de sărbători religioase, vreun orator cu două seturi de discursuri mentale, firi nu neapărat duplicitare, dar, din necesitate, *bifrontes*. Virtuțile omenești nu acționează într-un regim abstract, aseptice, *in vitro*, ori cum să-l mai numim; ele întâlnesc aprobările / reprobările contemporanilor. Iar aceștia – precum noi înșine, o știm prea bine – au sistemul lor de măsurătoare, unul moderat, ponderat, căldicel, nici prea – prea, nici foarte – foarte, cât să-ți vină bine, să nu te împiedici în el. Căci *summum ius, summa iniuria*³⁾ – „cea mai mare dreptate, cea mai mare nedreptate”. Sistemul de determinare este cel adecvat omului, omul se măsoară pe sine cu sinele însuși: cotul, palma, pasul și nu – să zicem – cu raza precum sfera, cercul, ori soarele și luna.

Așadar, sentința de mai sus – „a avut defectele calităților sale” – poate fi trecută în categoria „modelizatorilor” de moralitate într-un univers specific uman. Sau așa ceva.

Posibilitățile de punere în paralel a două personaje sunt diferite; comparația poate funcționa în cadrul aceleiași culturi, aceluiași idiom, aceluiași timp istoric, ori dimpotrivă. În situația protagoniștilor noștri, este vorba de aceeași cultură, dar de expresie diferită, profană, respectiv creștină, deosebire cauzată de caracteristicile epocii fiecăruia. Comparația suscită determinări de tipul gen proxim – diferență specifică, reper al genului proxim fiind idealul de panmoralitate al acestora, în timp ce

surparea unor structuri mentale ori minarea unor coerențe de natură civică, precum idealul republican de romanitate, vorbesc despre diferența specifică celor două voci chemate la un examen al reflectărilor în oglindă. Va veni fiecare să-și exprime, să-și lumineze timpul propriu cu lumina proprie.

O comparație reușită trebuie să răspundă echivalenței ca probă a valabilității sale. Zeul, făcând hatărul omului și schimbând rolurile, în spirit horațian⁴⁾, propulsându-l deci pe Cato în secol creștin, iar pe Tertullian coborându-l în păgânitatea din secolul Scipionilor, vor rezista ei încercărilor, ori vor invoca inadecvarea la spiritul epocii, ostilitatea acesteia? Se pare că niciunul nu ar fi trădat, fiecare recunoscând că îi vine bine haina croită după tiparul epocii de adopție și că experiența celuiilalt timp nu se pierde, ci se reformulează.

(Înnodând astfel de cuvinte, ne cerem scuze pentru procedura datu-n bobi a destinului celor două personalități, după un scenariu oșios de permutare mecanică.)

Ideea punerii în tandem, a privirii comparative a două figuri reprezentative pentru cultură ori civilizație, este veche de când lumea. Dacă în zilele noastre modalitatea aceasta de cunoaștere se cheamă cunoaștere catoptrică⁵⁾, în Antichitate ea a luat forma, exemplar ilustrată de Plutarh, a *Vieților paralele*, care, la rândul lor, își pot revendica sorgintea în axioma presocratică: *cunoașterea asemănătorului prin asemănător*. Dar ce ne determină să gândim că lucrurile se închid aici și că ele nu se originează într-o formulă de cunoaștere anterioară, ce altceva decât neputința, neștiința noastră? Sfârșitul de drum înseamnă, de cele mai multe ori, capătul putinței noastre, nicidecum hotarul genezic. Cel mai mare imperiu este acela al necunoașterii; din acesta omul deștălenește mici parcele, notându-le cu siglă proprie.

Astfel, tot împingând departe bornele necunoașterii, încercând să dăm fenomenului un început dincolo de cuvântul – scris ori rostit – pierdut, ne îndreptăm către epura cunoașterii catoptrice, către ideea acesteia.

Concluzia: ideea e mai veche decât cuvântul, existența ei transcendentală precede întâlnirea cu *verbul*. Pentru a fi cunoscută însă, pentru a-și concretiza prezența, a se face vizibilă, are nevoie de cuvânt. De vestimentație epică, suport material. Iar situația este reversibilă: fericite cuvintele iscate de idei sonore, dar și viceversa: fericite ideile care și-au aflat în cuvânt crainicul propriilor virtuți.

Existența cuvântului deschide dialogul reflectărilor în oglindă, ridică zăgazarile unei lecturi și înțelegeri supralineare.

Note:

- 1 *Speculum*, în limba latină.
- 2 Ne contrazice aici dialogul filosofic *De senectute*, cu un Cato personaj de marcă pentru romanitate și viață în general. Dar autorul, M.T. Cicero, nu întrunește totalitatea sufragiilor exprimate de contemporanii cenzorului.
- 3 *Dreptatea* însăși este supusă negocierii, fiind trasă, în unele cazuri, către absolut: *Fiat iustitia, perat mundus*, „Să se facă dreptate, chiar de-ar fi să piară lumea”, ori, când interesul o cere, relativizată: *Summum...*
- 4 *Sature*, 1,1.
- 5 *katoptron*, în limba greacă, „oglină”.

Florian Silișteanu

Din cana cu păsări cântece de unul singur

dintre toate distanțele cea mai frumoasă este femeia

însoțitoare de soartă este doar piatra care merge nechemată la nuntă

merge la nuntă și nu dă darul dintre toate distanțele născute din femeie cea mai frumoasă este taina

de aceea cântecul de leagăn se spune pe jumătate

într-un fel când pleci în altul când te mângâie Domnul singur cu tine rămâi numai când te naști

Luminița Cazan

Turnul din care pot atinge cerul

aș fi renunțat la nisipul îngropat sub copitele cailor germani pentru o floare roză de tabac pentru micul orient închis în piersica de pe comodă dar un vraci cu pelerină roșie mi-a dăruit o cheie ruginită și turnul din care pot atinge cerul cu mâna dincolo de pragul lui voi fi o pasăre necunoscută mă voi hrăni cu roșcove și susan iar nemărginirea-mi va fi rugăciune

Trandafirul sălbatic și ultima dorință

la butonieră îți înflorise un trandafir sălbatic cămașa ta albă, un strop de sânge sărat și-o ultimă dorință căprioara își întinse de bunăvoie gâtul lung pe eșafod ne privea direct în ochi viața îi pulsa delicat în mâna vânătorului un mănunchi de cânepă frumos mirositor îi zăcea acum sub amintiri. dintre frunzele verzi o buburuză își luă zborul

Ostateca salcâmlor

spre seară vântul îmi așează iar obrazul în palma ta (nu zâmbi sunt doar ostateca salcâmlor) prin perdeaua de in nu mai putem desluși depărtarea

dacă aș avea mai multă putere aș întinde mâna spre acel labirint cu o mie de înțeleșuri și poate l-aș desluși dar lanțuri invizibile mi-au încătușat nopțile în mătășuri cu miros de alge

spre seară ceva îmi fură atenția să fie gustul tău de sare sau umbrele pescărușilor ferecate în cartea de nisip

Sfârșitul de drum înseamnă, de cele mai multe ori, capătul putinței noastre, nicidecum hotarul genezic. Cel mai mare imperiu este acela al necunoașterii; din acesta omul deștălenește mici parcele, notându-le cu siglă proprie.

CA